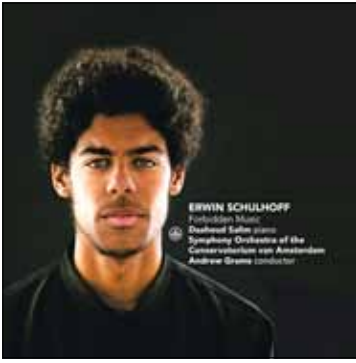

CD HEDENDAAGS

Ontaard componist
Erwin Schulhoff

Langzaam komt het oeuvre van Erwin Schulhoff (1894-1942) opnieuw boven water. Nadat de nazi's het als *Entartete Kunst* hadden weggezet, herontdekte Gidon Kremer het pas in de jaren 1980. Schulhoff was Jood, Duitssprekend Tsjech, pacifist, communist én avant-gardecomponist. Pianist Daahoud Salim en het symfonieorkest van het Conservatorium van Amsterdam brengen op hun cd *Forbidden Music* vier composities uit de meest interessante periode in Schulhoffs carrière, meer bepaald de jaren 1920.

In die periode componeerde Schulhoff zijn *Pittoresken* voor klavier, waarvan het deel *In futurum* uit niets anders bestaat dan stilte. Een *Sound of Silence* die John Cage pas dertig jaar later zou overdoen met zijn veel beroemdere *4'33" for Piano*.

Uiteindelijk komt Schulhoff terecht bij de jazzmuziek, „die hem helpt de horror van de oorlog even te vergeten”. Aldus een brief van hem aan zijn tijdgenoot Alban Berg. Die belangstelling voor jazz was ook onze Paul Van Ostaijen in dezelfde tijd niet vreemd. Jazz was toen vooral rag-

time en ook wel dansmuziek zoals de charleston, zolang er maar wonderlijke syncoperingen en verrassende ritmes in voorkwamen. Die jazzy benadering komt in de vier werken op deze cd prominent tot uiting en toont perfect dat Schulhoff daadwerkelijk behoorde tot de avant-garde. Zijn jazzconcerto kwam eerder uit dan het werk van Kurt Weill of George Gershwin. Op deze cd met ‘verboden muziek’ valt overigens op hoe Daahoud Salim moeiteloos het klassieke klavierwerk afwisselt met een haast improviserend jazzspel. Hij is thuis in beide werelden en lijkt daarin ook sterk op de componist zelf, die een schitterend klassiek pianist was, maar evengoed briljant kon improviseren.

De componist overleed in een Beiers naziconcentratiekamp in 1942, waar hij als Jood, communist en genaturaliseerd Sovjetstaatsburger werd opgesloten. Van de ellende die de man tijdens de nazitijd moest doorstaan, is weinig te merken op deze bijwijlen grappige en dansende cd, die een heuse ontdekking mag worden genoemd. (JC)

Erwin Schulhoff, *Forbidden Music*, door Daahoud Salim (piano) & het Symphony Orchestra Conservatorium van Amsterdam onder leiding van Andrew Grams, Challenge Classics, CC72730, 23 euro.

CD KLASSIEK

Krachtig en verdiepend
Johannes Brahms

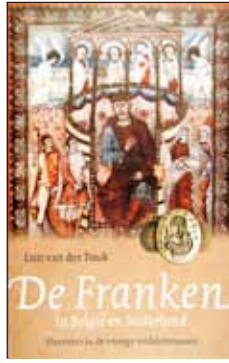
Anna Vinnitskaya, de Russische pianiste die in 2007 de Koningin Elisabethwedstrijd voor piano won, levert een sterk album af met laat werk van Johannes Brahms (1833-1897) voor piano solo. Brahms was bij leven vooral bekend vanwege zijn liederen en zijn koor- en orkestwerk, maar aan het begin van zijn muzikale carrière was hij vooral actief als pianist. Het was Robert Schumann die Brahms' talent meteen herkende. Na Schumanns dood bleef Brahms bevriend met Schumanns echtgenote, de pianiste Clara, en hij zou zijn leven lang blijven ijveren voor de erkenning van Schumanns genie.

De acht stukken, opus 76, dateren uit 1878, de zeven fantasieën opus 116 uit 1892. De eerste cyclus werd in 1879 voor het eerst in Berlijn gespeeld door niemand minder dan Hans von Bülow, die als dirigent de grote Wagneropera's had geleid. Van Wagners stijl moest Brahms echter niet weten. De eerste cyclus is als het ware de voorbereiding van de hoogst verinnerlijkte muziek uit de laatste levensjaren van Brahms, waarin je toch nog goed de invloed van Schumann en Chopin hoort, ook al waren die toen al veertig jaar dood.

Anna Vinnitskaya's vertolking is krachtig en tegelijk verdiepend, precies wat deze bij uitstek romantische muziek moet hebben. (EDS)

Bach-Brahms, door Anna Vinnitskaya (piano), Alpha 231, 23 euro.

BOEK GESCHIEDENIS

Overnemers
Luit van der Tuuk

Beperkt genetisch onderzoek toonde aan dat de meeste inwoners van Vlaanderen op een of andere wijze afstammen van de Franken. Latere buitenlandse machthebbers en troepen lieten hier betrekkelijk weinig nakomelingen na. Wie waren echter die Franken? Germaanse stammen die tussen de derde

en de vijfde eeuw het Romeinse territorium in West-Europa binnendrongen, of de inwoners van het rijk dat de leiders van die migranten stichtten op de resten van het Romeinse rijk?

De Nederlandse historicus Luit van der Tuuk, gespecialiseerd in de vroegmiddeleeuwse geschiedenis, haalt in een boeiend boek over de Franken in België en Nederland meerdere mythes onderuit. De Franken namen snel de Romeinse cultuur over, de oude stamstructuren verdampten en werden vervangen door een koninklijk militair gezag. Daarmee was die tijd veel meer dan een overgangperiode.

Aanvankelijk is het kerngebied van de Franken het huidige Noord-Frankrijk. Pas in de tweede fase, bij de opkomst van de Karolingische hofmeiers, kwamen ook onze streken onder Frankisch gezag. Pas dan werd het Maas-Rijgebied de basis voor een nieuw rijk. Het

zwaartepunt van West-Europa kwam noordelijker te liggen, met Aken als kernstad.

Na het jaar 800 valt het Franse rijk uit elkaar, maar al te vaak vergeten we dat het toch zo'n vijf eeuwen bestond. Die periode was ook die van de vestiging van de Kerk in onze streken. Bisschoppen hingen immers hun wagentje graag aan dat van de Frankische heerser, al moest de Kerk vaak een oplossing bedenken voor een koningsdochter die wegluchtte uit een gedwongen huwelijk. De stichting van een klooster betekende winst voor alle partijen. (EDS)

Luit van der Tuuk, *De Franken in België en Nederland*, Omniboek, Utrecht, 2016, 256 blz., 20 euro, ISBN 978 94 0190 912 9.

BOEK BIJBEL

Bijbelse bezinningen
Eric Haelvoet

Salesiaan Eric Haelvoet brengt een derde bundel Bijbelse bezinningen uit, dit keer op basis van de zondagslezingen van het lopende A-jaar in de li-

turgie. Al sinds enkele jaren is Haelvoet in Vlaanderen onderweg met het Bartimeusproject. „De grond daarvan is de zin van Jezus uit het Marcusevangelie, gericht aan Bartimeus: ‘Wat wil je dat Ik voor je doe?’ Het is een omkering van de rollen. De aanspreker moet dienaar wezen.”

Het boek biedt minstens één gebedsbezinning bij de evangeliezingen van elke zondags- en feestdag. Alle gebedsbezinningen vertrekken uit de *lectio divina*, een methode die Haelvoet leerde kennen tijdens een sabbatsverblijf in Israël. Op diverse plaatsen ging hij intussen van start met groepen die die methode volgen.

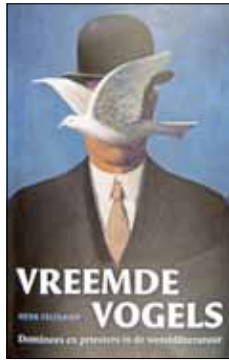
Elke bezinning bestaat uit de evangeliezing met daarbij een korte – vaak slechts enkele paragrafen lange – uitleg die de

tekst helpt begrijpen. Vervolgens worden er vragen gesteld bij de woorden, vragen zoals: Wat heb ik nodig om het vol te houden? Zie ik Jezus in mensen die lijden? Geloof ik dat Christus me kan helpen?

De gebedsbezinningen zijn bedoeld om een bijeenkomst of vergadering mee te beginnen of te beëindigen, maar kunnen ook dienen als inspiratie voor een preek of een sessie in groep. (EDS)

Eric Haelvoet, *Wat wil je dat ik voor je doe?*, Averbode, Averbode, 2016, 430 blz., 19,99 euro, ISBN 978 90 3171 403 7.

BOEK KERK

Onbestaande priesters
Henk Veltkamp

Wellicht zegt de naam Benedikt Serneels weinig lezers nog iets, maar hij is het hoofdpersonage in de roman *De pastoor uit den Bloeyenden Wijngaerd*, een minder bekend boek van Felix Timmermans uit 1924. Het is een al bij al triest verhaal, want de priester slaagt er niet in zijn mystieke geloof, dat hem in staat stelt een fles Moezelwijn om te dopen tot „zijbeeske van de Jordaan”, over te brengen op de geliefde van zijn nichtje. Serneels is een van de twee Vlaamse geestelijken die een plaats kreeg in *Vreemde vogels*, waarin Henk

Veltkamp, zelf predikant in de Protestantse Kerk Nederland, op zoek gaat naar dominees en priesters in de wereldliteratuur.

Vertegenwoordigers van God op aarde zijn al sinds het midden van de achttiende eeuw geliefde figuren bij romanschrijvers. Vooral de Engelstalige literatuur heeft er blijkbaar een fascinatie voor. In de Nederlandstalige literatuur zijn ze echter sinds de jaren 1960 enigszins weggeëbd, alhoewel Jan Siebelink in zijn *Knielen op een bed violen* een door merg en been snijdend beeld neerpande van een fanatieke dominee. De meeste fictieve geestelijken zijn echter volstrekt niet fanatiek, voelen zich hoegenaamd niet Gods vertegenwoordiger. Ze blijken al te vaak innerlijk te worstelen met hun geloof en hun positie.

„Ik moet u meedelen dat ik enkele ogenblikken geleden mijn geloof heb verloren”, zegt er een in een Duitse roman uit 1995 aan zijn kerkpubliek. „Ik begrijp er ook niets van, maar zo is het gebeurd. U begrijpt dat ik hier deze viering moet beëindigen.”

De Fransman George Bernanos schreef in 1936 het bejubelde *Journal d'un curé de campagne* (dagboek van een plattelands-

pastoor), waarin een jonge priester wordt geconfronteerd met de zelfmoordplannen van een parochiaan. Zelfdoding blijkt wel een rode draad in de honderd fictieve portretten. Ook de andere Vlaamse priester in de rij, de beruchte Deedee uit Hugo Claus' *Omtrent Deedee* uit 1963, krijgt ermee te maken.

Wij smulden van de vrouwelijke pastor Liv in een Noorse roman uit 2004 die ons een postkritisch geloof aanreikt: „Ik wil alles open laten, en groot. Niet vastgrijpen en opsluiten. Daarom ben ik predikant geworden. Om wat groter is dan mijzelf. Groter dan al mijn systemen, theorieën en modellen.” (EDS)

Henk Veltkamp, *Vreemde vogels. Domines en priesters in de wereldliteratuur*, Kok, Kampen, 2016, 192 blz., 17,99 euro, ISBN 978 90 4352 726 2.